

Književna poročila

Silvin Sardenko, Nebo žari. Pesmi. V Ljubljani, 1916. Založila Katoliška bukvarna. M. 8°. 64 str. 1 K, vez. 1 K 80 v.

Ko sem odprl knjižico, sem na pragu srečal mal listič, najbrže od založništva sestavljen in priložen. Ta listek pravi, da na rahločutnega pesnika, kakor je Silvin Sardenko, svetovna vojska ni mogla ostati brez globokih vtiskov in da so opevane v ti zbirki bridke poizkušnje nad slovenskimi domovi z otožnim sočutjem, v „veličastnih akordih“, pa da „izzveni pesnikova lira, kadar se spomni nevpopgljive zvestobe“ itd. — Vse ima svoje razloge, toda namena tega listka ne razumem. Če naj bo trgovsko priporočilo, je odveč, ko na sebi ne speča niti enega izvoda; če naj bo kratka kritika, je ravno nasprotno res. Da je namreč Sardenko tu notri le tam pesnik, kjer je čim bliže našim domom, tako tiho in žalostno samujočim in nič drugega, in da ga vsak korak, ki ga oddali odtod, oddali tudi od njega samega.

S Silvinom Sardenkom je bil vedno nekoliko križ. Vem, da je sam Oton, veliki mojster naše sodobne poezije, pričakoval že nekoč od njega velikih stvari. Iz tistih krajev namreč, kamor more stopiti samo poet v svečeniški halji, da s posvečeno roko odpre tabernakelj, vzame ven v zlatu in draguljih se iskrečo monštranco in jo v preprostoslovesnem okretu pokaže vernikom in nevernikom ... Ah, zadnjim še bolj, da naj jih pretrese sladki mraz prečudeznih misterijev ... Ni se zgodilo.

In vendar zadehti iz njegovih poezij tolikokrat po pristnem svetem olju, s katerimi so maziljeni pravi maziljenci božji ... Tega njegov, rekel bi, ožji tovariš Anton Medved ni imel. Bog mi odpusti primero: Dober mlin je bil to, gladko je je tekel in dobro moko je tgnil. In bil je poet vseh, ki jim je do krepke, okusne pogače. No, poet poetov Anton Medved ni bil, tistih namreč, ki iščejo sladkodišečih potic ... Kaj potic! Doli po Bolgarskem so baje mlini, ki meljejo same rože in daleč naokrog diši po rožnem olju ... Da, s Silvinom Sardenkom je bil vedno malo križ ..

Bolje je, da povem kar v prozi: Manjka mu, kar imenujemo „samokritika“. Tako je omamljen dišav lastnega srca, da takorekoč le tava čez cvetno polje poezije, grabi v ti opojnosti na desno in na levo in trga in žalibog tudi povija vsevprek cvet in plevel. In to je najhujše: zdi se, da le prečesto ne loči plevela od cvetic. Pravzaprav kakor bi niti ne vedel, da je Bog dal enega in drugega in navadno kar pomešano. Zakaj potem bi moral vsaj to pomisliti, da je Bog poslal na svet poleg samokritike za one, ki je nimajo, tudi — kritiko; namreč tisto kritiko, ki je tako koristna, če jo človek povpraša za svet, predno postavi šopek v izložbo. Vsak je nima tako pri rokah, za Silvina Sardenka vemo, da mu je treba samo pomigniti. Isti, ki mu je povedal to, kar mu je v „Dom in svetu“, bi mu bil gotovo že prej; in tam bi ga bil potem lahko tako pozdravil, kakor se mu vidi, da bi ga bil rad.

Tak, kakršen je Silvin Sardenko stopil zopet pred nas, je kakor ustvarjen, da človek na njem pokaže nekoliko temeljnih zakonov poetike, na primer, kako se z eno samo besedo skvari na sebi lepo stvar; ali pa pri njem še posebe, kako se časih z eno samo posrečeno kitico reši pet popolnoma ponesrečenih.

Zgrabil bom besedo, kjer in kakor pride, ko mi ni na tem, da bi v ožjem smislu poročal o knjigi. Iz razlogov vseobčega varčevanja pa naj mi bo dovoljeno, da verzov ne citiram drugega pod drugim.

Mika me, da vzamem najprej oni dve pesmi, ki ju je „Dom in svetov“ kritik doslovno navedel kot najbolj vzorni cele zbirke. Pesem „Domotožje“ citira kritik tako: „Nizke hiše — v gostih jablan sredi, — ozka vrata — z drobnimi pogledi, — varne strehe — z vdanimi pokloni, — lepi dnevi — s tihimi zatoni: — Duši moji — toži se za vami, — včasih s smehom, — včasih pa s solzami“. Prijatelju sem takoj rekel: „Vidiš ga Sardenka! Kdaj so še vrata drobno gledala? Da je postavil besedo „okna“ tja, — kolika lepota!“ In poglejte čudo: v knjižici res stoji „okna“ ter se je moral res le ali poročevalec zapisati ali pa stavec zgrešiti. Tako je pesmica brezhibna. Za svojo osebo bi sicer za dvajset let prepovedal pesnikom rabiti „solze“; toda če se naš fant v strelnem jarku tako spomni svoje vasice, kakor se je ta, mu človek ne more zameriti, da so se mu zameglile oči . . . In zdaj k drugi! „Zvoni. — A hiše božje — nikjer ne vidijo oči. — Dehti — po rožni sreči. — A sreče od nikoder ni. — Šumi — pod starim mlinom. — A mlin stoji že leto dni.“ („Pesem“). Prva kitica je nekak uvod in „na sebi“ res dobra. Enako dobri sta druga in tretja. Ali prva govori o nečem konkretnem in tretja še bolj; „sreča“ v drugi pa je vseskozi abstrakten pojem. Moralo bi dehteti po rožah ali čemerkoli, kar se lahko — vidi; seveda bi bila potem vsa kitica drugačna, a to ni moja stvar. Obenem je ta pesmica primer, da tretja prelepa kitica s prvo tako skladno zvezana pesmi v najstrožjem pomenu ne more rešiti. Pač pa se je dogodilo to na prečuden način v „Legendi“ (str. 59), ki jo jaz zato prištevam med najlepše v zbirki. Predolga je, da bi citiral vseh sedem kitic. Marija roma z Detetom in Jožefom. Žejni so. Jožef gre in prinese grozdja. Dete vzame in trga; „med prsti se izpremeni kipeči sad v žarečo kri“. Marija se čudi in prosi Dete pojasnila. „Gospod odkrije ji skrivnost iz svojih tajnih globočin“. O, kako nerodno je to povedano! Da, vse doslej je več ali manj nerodno, celo banalno; toda tu se naenkrat Božje Dete res razodene in pesnikova „lira izzveni v veličastnih akordih“: „In kdor bo hotel tiste dni — tolažbe za nepókoj svoj: — priroma na vinograd moj — pit mojo sveto Rešnjo Kri“. Vidiš, poet, zdaj si imel monštranco v rokah! Celó neverniki so pokleknili in čudno grenko jim je bil v prsih, da niso deležni . . .

Če bi hoteli zbirko razdeliti po našem starodavnem geslu, lahko rečemo, da je v oddelku „vse za vero“ še ena dobra: „Vsem, ki so blage volje. IV.“ „Ti Devica, se nam čudiš . . . Vse stopinje so krvave, — kamorkoli noga stopi, — v krvi zarudé planjave. — Gloria nekje odmeva — daleč gori ob prestolu; — doli k nam nocoj se sliši — kakor tiha pesem v molu“. Res da sta tretji in četrti verz prve kitice pravzaprav že pleonastična in da je sploh čudno, kako da „zarude planjave, kamor noga stopi“; toda iz pesmice ti diha otožno „občutje“. Vseh ostalih pet tega cikla pa nas pusté hladne. Istotako tudi „Kraljici miru“. Da bi še vprašali, kdo je tisto „geslo (!) milega glasu“? „Sladka pesem blagih src“ ali Marija? V „Ob večni luči“ se poslužuje pesnik Župančičeve „Visle in Drina“, a na svojo škodo. In če sprejemem v ta oddelek še „V sveti noči“, moram le opomniti, da je ne razumem. Kdo je oni, ki je vojaka na straži kar z opozoritvijo, da je sveta noč, spravil do tega, da „poklekne in blagoslovljen vstane“? In zakaj potem „Sveta noč izgine — tihoma s poljane“? Samo tega smo gotovi, da smo na bojnem polju. Zakaj „onkraj straže včasih — konj vojaški hrzne“. Res treba je bilo povedati, da konj ni cirkuški! Brez zamere, ampak takih mašil ni treba.

Da o vsem drugim niti ne govorim, — Sardenku je že drugi povedal, da verzi še ne delajo iz proze poezije, — prehajam na oddelek za „dom“, ki je ne samo najboljši nego tudi najobširnejši. „Dom“ namreč v najširšem obsegu, pa naj se ga spominja naš vojščak tam zunaj v krvavi tujini, ali pa njega njegovi doma. Tu sem spada pač tudi „Bron“. „Bratje, nimam je kovine, — da bi dal jo za bojnine — naše mile domovine. — — Le en droben kip od bronu. — To je ona, to je ona — Doloroza! Tiha zona (!) me obhaja, tožna Mati, — če bi moral tebe dati — tvoj spomin in kip tvoj zlati“. Kako zlati? Ali ni „od bronu“? Ali pa je „zlat“ le v prenesenem pomenu? Konec je slab. Pa to je sploh slaba pesnikova stran, da tu popolnoma pozabi na oni slavni tertium comparationis, tam zopet na sebi dobro zamišljeno sliko naenkrat premakne; tu z nesrečno rabljenim epitetom pokvari, kolikor se le da pokvariti, tam zopet izusti banalnost, ki bi je „lajik“ ne zagrešil. Najnavadnejše je pa še to, da pove nekaj, kar se samo po sebi razume, ali pa da rabi izraz, ki absolutno ni na mestu. Naj navedem najprej nekaj takih banalnosti: „O naredite konec prepirom!“ Ali: „Z Bogom, bratje! Mi soldatje — bojni svatbi bomo svati“ (8). „Ves obraz uho. — — Človek se trudi, da bi v verzu „Vojna vlada“ (43) našel česa drugega, a zaman; pesnik rabi izraz „vlada“, kakor pravimo: draginja vlada. Kdor je prvi dal „miru“ žezlo v roko in ga kraljevski poosebil, je seveda napravil lepo stvar; danes zahteva že korporal, da „vlada“ mir v kosarni in pesnik mu mora besedo prepustiti, ali pa napraviti z njo novo lepo stvar. — In zdaj še nekoliko primerov slabih, to je premaknjenih ali pa le preveč „drznih“ metafer in drugačnih figuralnih izraženj. „Le šum lesov — večernih ros vesel pastir“ (42). Ne samo, da je to že nemogoča metafora, nima z ostalim tudi ničesar opraviti. Ali: „kot potoka dva s planine, — láhke moje so noge; — kakor težek voz v planino, — težko moje je srcê“ (13). Tu vsaj razumemo, kaj hoče pesnik povedati; toda če je že čudno noge primerjati dvema potokoma, je primera srca s težkim vozom že naravnost kuriozna, pa naj bo še tako težko to srce. In v isti pesmi: „Zdravi, znanci! Znanke, zdrave! — Kaj se v oknu tam blesti? — Ali se mi rosa bliska, — ali se nekdo solzi?“ Ne, prijatelj, ta dvom je tu nemogoč! Če si dovolj blizu, vidiš, kaj je, če si bolj daleč, ne vidiš ne solze ne rose. — Ali: „V žepu tesna ura repetirka trka, trka kakor bela smrt, — tiha tkalka tke mrtvaški prt“ (20). Ali eno ali drugo! Pa še bi bilo vse polno ugovarjati nemu in drugemu. Ta pesem bi bila sicer prav lepa, da soprog ni objavil svojega odgovora ženi in pokvaril čudovito lepo intimnost njenega pisma. Potem: „Atek je padel. Sinek pomisli, — v grozni zibéli strelnega jarka. Atek je padel. — Sinek ne plakaj, zibel je tvoja — angelska barka“ (23). To že, ampak kaka vražja zibel je kljub temu strelni jarek? Neprijetno me je dirnil izraz „domovina“ v „Siroti“: „Povsod je letos takšen čas, — da vsa je naša domovina — kot ena sama bolečina“ (29). V ustih preproste sirote namreč zveni ta izraz tako šolsko, kar se tiče pesnika, tako literarno. Tako se mi zdi tudi ono: „Lilije, vaša čista daritev — naj le dehti pod milo nebo — stvarniku v slavo — meni v slovo“ (12). Ko je pesmica na koncu konca vendarle ljubavna! Ali tudi, če piše „Ranjenec“ očetu in mu naroča, naj njivo „Na slemenih“ posejejo z deteljo rožnoživo, da si bodo mislili, kadar jo bodo kosili: „S.nova je tekla živa kri, — da prosta ti si njiva“ (32). Še korak dalje in pesnik je sredi najhujše proze, kakor se mu je dogodilo več ali manj tudi v „Konjeniku“. Mogoče, da Sardenko to vendarle vsaj instinktivno že sam čuti ter mu je treba priznati, da se le redko oddaljuje od svoje prave domene, nedolžne intimnosti. Dosledno tudi večinoma pusti svoje pesmice prav rahlo

izzveneti . . . Čudna izjema je zato „Cerkev na gori“. Tu nas pesnik v dveh lepih kiticah pripravi, da bo jutri v gorskem selu praznik, „pa ni fantov in mož doma. — Daleč tam se vojskujejo, — včasih vmes premišlujejo: — Jutri, jutri bo praznik zlat. — Lani, lani smo vrh planin — nesli škrlatni baldahin, — letos so naše roke škrlat“. Ta pesmica ima toraj „poanto“ in še celo jako hudo poanto. Bolje, da bi je ne imela! Ako bi bil njegov junak v „Vrnitvi“ manj bahat, bi nam bil ljubši, ko je namreč — Sardenkov. To je ona lepa reč pri tem pesniku, da mu človek niti oddaleč ne more očitati, kar je takorekoč za petami skoro vsem „nežnočutnim“: klavrnosti! In zato naj bi napel tudi vse moči, da doseže, da ne bodo ž njim zadovoljni le nežnočutni čitatelji, nego tudi očalasti kritiki. Lepših verzov med mnogimi slabimi res ni treba, nego so ti: „V temnih valovih tvojih gredic — videl sem otok belih cvetic“ („Lilije“), ali: „Temna pesem. Divji ptič šrapnel — krvožejno je pripel“ in: „Letos polna blagoslova — žitna njiva je kot gozdič zlat“. (21) „Spavaj, sinko! — Angel tvoj nad tabo diše. — Zunaj divja vihra piše — črke grozne, — črke črne: zvite veje“. („Mati“). „Astre so mi razodele (namreč, da bo ženin ranjen), astre moje raznobojne; — vse so spale še pokojne, le rudeče so zacvele“. („Astre prerokujejo“). „Ta polni glas (zvona), — ki v njem je moja tiha vas; — in sveti hram — med lipami na griču tam; — in ljubi krov — pod plaščem bisernih snegov“. („Na bojni straži“). In še precej bi jih našel takih mest; popolnoma zadovoljen pa sem izmed 48 pesmic edino z dvema („Na bojni straži“ in „Domo-tožje“); dvanajst bi jih brez usmiljenja črtal, in še lepo, lepo število bi jih pustil med svet le po temeljiti popravi ali celo preosnovi. Če bi bila zbirka namreč moja in bi imel človek proti sebi to ostro sodbo, ki jo imamo proti drugim.

„Dom in svetov“ kritik čez vse hvali lepoto Sardenkovega jezika in ga stavi celo poleg Župančiča. No, to bo vendar preveč časti! Da, kje je v Sardenku le oddaleč ona že bajna zvončnost in skladnost Župančičevih verzov? Lep, ljub je ta Sardenkov jezik, toda nikako novo razodetje. Ne da bi hotel manjšati zasluge ne tega ne drugih slovenskih pesnikov, moram vendar opozoriti na to, da je naš jezik že od narave ustvarjen za poezijo. In to ni vsak. Heine je pač gotovo ljubil jezik Francozov in tudi do vseh globin poznal njegove lepote, verzov v njem tudi on ni imel rad. Kdo bi s slastjo ne poslušal hrvaškega govornika, posebno če zveni izza njegovih besed ona čudovita bosanska ali tudi že dalmatinska melodika, — ob verzih vendar občutiš pomanjkljivost omejenega naglaševanja. Zato pri Nemcih prihajajo vrline jezika zopet bolj v poeziji, nego v prozi do veljave in še v italijanščini zveni verz bolj od proze. Kajpada ima te vrste jezikovna vrlina lahko tudi svoje slabe posledice. Mogoče se ji imajo uprav naši verzifikatorji zahvaliti, da veljajo celo pri „boljših“ ljudeh za pesnike. No, kakor so njih verzi sladki in gladki, z njimi bi ne poskušal kazati tujcu lepote naše govornice: bal bi se, da bi začutil vso plehkoto njih misli in čustev iz njih. Ne, s temi kositarskimi glasovi bi ne šel vabit, nego Župančičeve orglje bi odprl, da bi šlo tudi do notranjih ušes. In potem bi vzel za izpremembo še Sardenkovo sladko piščalko . . . Zakaj toliko in nič več je njegov jezik.

Končno nočem zamolčati še ene hvale: Med tistimi „vojnimi liriki“, ki se zdaj producirajo po primerno ali neprimerno večjih literaturah, bi bil naš zastopnik kralj! Dva latinska pregovorata, katera začenjata z „inter“, mi prihajata na um ^{inter arma}. No, če bo „post arma“ Sardenko tekmoval za krono v drugačni družbi, bo mene v prvi vrsti veselilo, ako te moje vrste niso bile zaman, tudi kar se njega sama mega tiče . . .

Dr. Ivan Podrobnik.